

ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ Σελ.: 117-124

Ημερομηνία έκδοσης: 12-10-2019

Επιφάνεια: 8705.01 cm² Αρθρογράφος:

Κυκλοφορία: 24590

Τίτλος: ΒΙΒΛΙΑ

ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ 12-13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2019

ΤΑ ΝΕΑ

Βιβλιοδρομιο

ΚΩΝΙΝΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ 1863-1933

HELLAS
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ 20

2007 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ HELLAS ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Γιώργος Αράγης Ο καθρέφτης της νεοελληνικής λογοτεχνίας

Η πλέον συστηματική ανθολογία με κείμενα
40 κριτικών για τη λογοτεχνική ιστορία δύο αιώνων

2 κριτική

Βιβλιοδρόμιο

ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ 12-13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2019

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ

Διαβάζεται ως «ανάγνωσμα» (για ευχαρίστηση) η κριτική. Είναι, δηλαδή, εκτός από χρήσιμη – παραδομεινική της λογοτεχνίας – και ωραία κυρίως ίδια. Πιστεύω να, αλλά αν αμφιβάλλει κανείς μπορεί να διαβάσει Ροδῆν, π.χ., και να χαρεί λόγο, ελληνική γλώσσα, ύφος, ευφάνταστη μεταφορά, χιούμορ, ειρωνεία... Η έμπνευση και η εκτέλεση αιώνως παλάσιου και γρονθοκοπούνται παρά το ημετέρο ποίητη- γράφει για τον Αχ. Παράσο. Για την Ιστορία της Ελληνικής φιλολογίας (στα γαλλικά) του Αλ. Ραγκράβ σημειώνει ότι -αφού ενέγραψεν επτακοσίους τεσσαράκοντα εξ λαμπρύνοντας σήμερα την Ελλάδα ποιητής και συγγραφείς, ζητεί έπειτα συγγνώμη παρ' εκείνων ους έτυχε να λημονήσιον-.

Αν δεν σας αρέσει η καθαρεύουσα του Ροδῆν (που μένω θέλει ιδιαίτερα), μπορείτε να διαβάσετε ωραία δημοτική, κριτική γλώσσα του Ξενοπούλου, του Τέλλου Αγρα, του Ν. Φωκά... Που να τα βρείτε; Εύκολα. άφθονα, επιπλέον στην Ανθολογία της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνικής Κριτικής του Γιώργου Αράγνη. Μας προσφέρονται σχεδόν κίλιες σελίδες κριτικής – μαζί με τη μεγάλη Εισαγωγή και τα σύντομα σημειώματα για κάθε ανθολογούμενο κριτικό. Έργο πολύτιμο για τη λογοτεχνία και την Παιδεία μας, αφού μάλιστα σημαντρώνει τη σειρά από ανθολογίες (Ποίησης και Πεζογραφίας) του ίδιου εκδότη (Σκοδόλης), που καλύπτουν με 35 τόμους ολόκληρη τη νεοελληνική λογοτεχνία πέντε αιώνων.

Η κριτική, στην τρέχουσα έννοια της λέξης, διαβάεται δεύτερη, από εφημερίδα ή περιοδικό, συχνά στο λεωφορείο ή στο μετρό, έστω στον καναπέ, όκι στην πλάζ. Γραφή περί της γραφής, είναι γενικά μη αυτοτελές κείμενο, βοηθητικό και εξαρτώμενο. Σπανίως κλονίζεται αυτή η κοινή αντίληψη και μοιά αλήθεια. Οπωσδήποτε, ενώ η ίδια μονίμως ανθολογεί, σπανίως ανθολογείται. Ο Π.Δ. Μαστροδημήτρης (Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία στ', 1996) καταγράφει δεκάδες ανθολογίες ποίησης και πεζογραφίας και μόνο πέντε ανθολογίες κριτικής – καμιά με ικανοποιητική πληρότητα. Αυτό το σχεδόν κενό έρχεται να καλύψει η ανθολογία του Γ. Αράγνη, η μόνη συστηματική που έχουμε.

88 Κείμενα

Επιλέγονται 39 κριτικοί – από τον Κοραΐ ως τη Μάρη Θεοδοσίου – με συνολικά 88 κριτικά κείμενα. Προηγείται Εισαγωγή 38 σελίδων, όπου ανιχνεύονται τα γενικά γνωρίσματα, η εξελικτική πορεία, η ευρωπαϊκή μαθητεία – αισθητικές και ιδεολογικές επιδράσεις της ευρωπαϊκής νεωτερικότητας και των νεοελληνικών. Δεν θεωρεί όμως ο Αράγνης ότι η νεοελληνική κριτική ήταν στερόφαση, ότι -οι δικοί μας κριτικοί εφάρμοσαν στη δουλειά τους λίγο -πολύ πιστά τις θεωρητικές αντιλήψεις των ευρωπαίων θεωρητικών - κριτικών-. Στις εξωθεν επιδράσεις αντιτάσσει την πρωτοτυπία των κριτικών μας, οι οποίοι -έχουν να επιδείξουν λαμπρές επιδόσεις αυτενέργειας ή, άλλως, δημιουργικότητας- και -ισχυρό εγγενές κριτήριο- ανεξαρτησίας από την ευρωπαϊκή κληρονομία. Και υποστηρίζει την εκτίμηση αυτή με αναφορές σε κείμενα, αρχίζοντας από τον Πολυλά, τον Ροδῆν, τον Παλαμά ως τους μεταπολεμικούς κριτικούς.

Ελάττωσε κριτικοί μας, υποστηρίζει, εφάρμοσαν «εισαγωγικές θεωρητικές δοξασιές» τους μετράει μάλα: μόλις 5 στους 30 είτε υπέκυψαν στη θεωρία του Ζντάνοφ (ισοαξιατικός ρεαλισμός) «επειδή φέρσαν να γυαλιά του Φροϊδοισμού ή της γλωσσολογικής θεωρίας του δομοισμού». Τέλος τιμές για

Η Γενιά του '30. Επάνω από αριστερά: Θανάσης Διομήδης Πετασλής, Ηλίας Βενέζης, Οδυσσέας Ελύτης, Γιώργος Σεφέρης, Αντρέας Καραντώνης, Στέλιος Σεφλούδας, Γιώργος Θεοτοκάς. Κάτω: Αγγελος Τερζάκης, Κ.Θ. Δημαράς, Γιώργος Κατσιμπαλής, Κοσμάς Πολίτης, Ανδρέας Εμπειρικός

την κριτική μας είναι, λέει, το γεγονός ότι «κοίταζε να εμβαθίνει στο αισθητικό είναι των κειμένων πέρα από τις εποχιακές θεωρητικές τάσεις» (σ. 21). Ο Γ. Αράγνης δεν κάνει φιλοφρονήσεις. Γράφει π.χ.: «Ο Π. Μουλλάς έγραψε το καλύτερο κριτικό κείμενο προτού να φύγει για σπουδές στο Παρίσι, εννοώ το "Σμειώσεις στο Σεφέρη" [...] Στο Παρίσι επηρεάστηκε από τη γλωσσολογική θεωρία του δομοισμού και μεταδορισμού, με αποτέλεσμα να γράψει το ατυχές έργο του Α. Παπαδιαμάντη. Αυτοβιογραφούμενος» (σ. 20).

Συμφωνώ με την εκτίμηση αυτή, με μια συμπλήρωση: η δομητική ανάλυση του παπαδιαμάντιου λόγου εφαρμόζεται εδώ κάτω από μια άλλη επίφραση. Ο Π. Μουλλάς, εξαιρετος κριτικός, εδώ είναι μαθητής - ο μαθητής και συνεργάτης του Κ.Θ. Δημαρά στο Παρίσι. Δεν ξεφεύγει λοιπόν από τη -βαριά σκιά του Δημαρά- όπως έχω ονομάσει κάποτε τον ρόλο του στην ιδεολογικοποίηση του δημοτικισμού και στον αναχρονισμό του: όταν, από τα τέλη του 19ου αιώνα, η δημοτική είναι κυρίαρχη γλώσσα στη λογοτεχνία (στην ποίηση απόλυτη και ναυρίτερη), όκι όμως στην Εκπαίδευση, το κίνημα του δημοτικισμού συνεχίζεται ακάθεκτο, ακόμα και κατά της λογοτεχνίας (εν ονόματι της). Ο Κ.Θ. Δημαράς δεν μηδενίζει απλά, αισθητικά τον Παπαδιαμάντη, αλλά γενικεύει, θεωρεί ότι η -λόγια- πεζογραφία, οι Παπαδιαμάντης, Βιζυηνός, Ροδῆν, δηλαδή οι ιδρυτές της νεοελληνικής πεζογραφίας, ουσιαστικά είναι εκτός της νεοελληνικής γραμματικής.

Ως εκ περισσοῦ, άλλη μια φορά διευκρινίζω ότι εκταμό και σέβραμα το έργο του Δημαρά, ιδιαίτερα στη φιλόλογική έρευνα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Δανείζομαι τις δικές του λέξεις: «Στη βαριά σκιά του Παλαμά- επιγράφεται το τελευταίο μέρος του βασικού έργου του (Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας).

Βαριά είτε όκι, αυτή η σκιά στην κριτική μας επικράτεια δημιουργεί ένα τομή στα Γράμματα, η οποία λανθάνει και μόνο έμμεσα διαφαίνεται στην Εισαγωγή Αράγνη.

Γλωσσικοί διχασμοί

Υπήρξαν στην κριτικογραφία μας αρκετές ομοδοποιήσεις και περιχαρακώσεις – ακόμα και

Γιώργος Αράγνης ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Έκδοση: Σκοδόλη, 2019, σελ. 944 Τιμή: 37,10 ευρώ

Ο κριτικός Γιώργος Αράγνης

κομματαρικού στυλ –, εκτός εκείνης του παρακμημένου δημοτικισμού. Μια από αυτές ήταν ο αντιολομωτισμός, στα μέσα του 19ου αιώνα. Ο Σπ. Ζαμπέλιος π.χ. επικαίρει που δεν βρέθηκε το θρυλούμενο κρυμμένο έργο του Σιλωμίου: «Ο μέγας κομψός έδυσεν εις τον ορίζοντα της Ελλάδος, μη αφίσας οπίω, ή τινα ζώνην φωτός αμυδράν». Αντί, λοιπόν, του «ελαχίστου» Σολωμίου, το στερέωμα καταναμάζεται από «τρεις αστέρες»: Ι. Τυπιάδος, Αρ. Βαλαωρίτης, Γ. Τερτσέτης - μ' αυτή τη σειρά... (σ. 55).

Πολλές άλλες ογκολιτικές δυστοπίες θα μπορούσαν να είχαν επισημανθεί και ανθολογηθεί, έστω με τον κίνδυνο η ανθοδόση να μην κριθεί τα αγκάθια... Ο Κάβρος λ.χ. είχε την τιμή να βάλλεται και από τα δύο χαρακώματα του γλωσσικού διχασμού, και από τους καθαρολόγους και από τους Σολωμικούς ή τους Ψυχικούς. Η σολωμική διατριβή του Γιαν. Αποστολάκη είναι ενσωματωμένη στην ανθολογία, αποσιώζει όμως στην Εισαγωγή και στην επιλογή η αντεπίθεση του Βάρναλη με το αμφιλεγόμενο Ο Σολωμός χωρίς μεταφυσική.

Η σχεδόν πανστρατιά, γενικών και ιδεολογιών, εναντίον του Καβάφη είναι μερικός εμφανής, περιορίζεται κυρίως στους ζηνανοφικούς αφάνεται στο περιθώριο η βεντάλια από Βουτιερίδη μέχρι Θεοτοκά. Το αντικαρωστατικό πάθος, κυρίαρχο μέχρι την επέμβαση του Τέλλου Αγρα, συγκέντρωνε ακόμα τις υπογραφές κορυφαίων και των εκπροσώπων του '30, από Δημαρά και Θεοτοκά έως Κοσμά Πολίτη.

Θα μπορούσαν να υπογραμμιστούν πολλές αρετές της κριτικής της κριτικής του Γ. Αράγνη. Θα σημειώσω μόνο δύο (δύο από τα δαιμόνια της κριτικογραφίας μας που αποφεύγει): το ένα είναι η -βαριά σκιά του Δημαρά- που είπαμε – και την οποία έμμεσα επισμαίνει. Το άλλο είναι ο λαχανιασμένος μεταμοντερνισμός - ντερινταϊσμός, αυτό που στην ίδια την πατρίδα της French theory έχει προσφώς ονομαστεί «linguysterie» (γλωσσολογιστερία) από τον ειδικό της υστερίας Ζ. Λακάν... αν και ούτος εκείνος είχε μεγάλας συνεισφέρει στο πράγμα. Ο Γ. Αράγνης απετάξεται. Έτσι, οι τριάντα εννέα της Ανθολογίας γίνονται τεσσαράκοντα.

Βιβλιοδρόμιο ΥΠΕΝΟΥΧΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ